2. Курс советского уголовного права. Часть Особенная. Т. 4. ЛГУ, 1978. – 654 с.
3. Уголовное право. Часть Особенная: [учебник] / [М. А. Ефимов, М. И. Ковалев, Е. А. Фролов и др.]. – М.: Юрид. лит., 1969. – 511 с.
4. Строгович М. С. Курс советского уголовного процесса: В 2 т. / М. С. Строгович. – М.: Наука, 1968. – 469 с.
5. Конституція України від 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
6. Егоров В. И. Уголовная ответственность за уклонение от отбывания уголовных наказаний: [учебное пособие] / В. И. Егоров. – Рязань: Изд. РВШ МВД СССР. – 1985. – 76 с.
7. Преступления против правосудия / [под ред. А. В. Галаховой]. – М.: Норма, 2005. – 416 с.
8. Бажанов М. І. Злочини проти правосуддя: Конспект лекцій / М. І. Бажанов. – Х.: Нац. юрид. акад. України, 1996. – 29 с.
9. Бажанов М. И. Уголовно-правовая охрана советского правосудия: учебное пособие / М. И. Бажанов – Х.: Юрид. ин-т, 1986. – 42 с.
10. Власов И. С., Тяжкова И. М. Ответственность за преступления против правосудия / И. С. Власов, И. М. Тяжкова – М.: Юрид. лит., 1968. – 134 с.

УДК 343.2.01

Підгородинський В. М., к.ю.н., доцент,
Степаненко О. В., аспірант,
Національний університет «Одеська юридична академія»,
м. Одеса, Україна

СПІВВІДНОШЕННЯ ПРИНЦИПІВ ДОЦІЛЬНОСТІ ТА ЗАКОННОСТІ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА

Незважаючи на особливу значимість як для правотворчої, так і для правозастосовчої діяльності принципу доцільності кримінального права не приділено належної уваги в рамках кримінально-правових досліджень. Принцип доцільності кримінального права полягає у виборі шляхів здійснення правотворчої та правозастосовчої діяльності, відповідно до цілей кримінального права, обов’язково враховуючи закономірності розвитку суспільства і держави та конкретні життєві обставини (особливості місця та часу) [1, с. 94]. Однак, в науковій літературі є і протилежний погляд щодо допустимості виділення принципу доцільності в системі принципів кримінального права. Як зазначає Т. Р. Сабитов, підставою для цього, можливо, послужило ототожнення доцільності з беззаконням і свавіллям при залученні до кримінальної відповідальності, що не мають нічого спільного з розглянутим принципом [2, с. 170]. Тому важливим аспектом

для встановлення сутності принципу доцільності кримінального права є його співвідношення з принципом законності.

В науковій літературі питання про співвідношення принципів законності і доцільності розглядається у двох аспектах: 1. Правотворчості (доцільність чинних законів); 2. Правозастосування (доцільність при застосуванні правових норм в межах «свободи розсуду»).

Щодо першого аспекту співвідношення В. М. Корельський та В. Д. Перевалов зазначають, що критерієм оцінки ролі законності має бути те, як вона сприяє досягненню цілей держави і суспільства, наскільки вона забезпечує вирішення завдань соціального прогресу, захисту прав і свобод громадян. Доцільність законності випливає насамперед з цінності самого права як виразника свободи, відповідальності, справедливості, як засобу забезпечення порядку, організованості та дисципліни. Саме в праві, в законі виражається вища соціальна доцільність. Підсумовуючи, вчені роблять висновок про існування презумпції доцільності виданого нормативного акта [3, с. 465]. Звісно, не викликає сумнівів твердження, що кожен чинний нормативно-правовий акт повинен бути доцільним, тобто відповідати тим цілям які перед ним стоять та враховувати закономірності розвитку суспільства і держави та конкретні життєві обставини. Тобто, якщо відбуваються певні зміни в суспільному житті, то законодавець повинен своєчасно реагувати на такі процеси, в свою чергу змінюючи діюче законодавство або приймаючи нові нормативно-правові акти. Однак, погоджуємось з Г. Г. Бернацьким, що в такому випадку мова йде про ідеальний стан законодавства країни. Немає сумніву в тому, що в ідеальному стані цілком правомірно ототожнити категорії законності та доцільності: все законне одночасно є і доцільним, і навпаки. Однак реальний стан справ такий, що законодавство страждає суттєвими недоліками [4, с. 65], а саме наявністю колізій та прогалин. Крім того, досить часто законодавець не встигає відреагувати на зміни, які відбулися в суспільному житті. В результаті, чинне законодавство стає недоцільним так як перестає задовольняти суспільні потреби. Але навіть «вчасно» прийняті закони не завжди відповідають реальній політичній та економічній ситуації. Крім того, ще однією гострою проблемою сучасного законотворчого процесу є прийняття нормативно-правових актів, без врахування інтересів значної частини суспільства, під впливом певних процесів в державі. Яскравим прикладом останнього є прийняття 16.01.2014 р. Верховною Радою України так званих «Законів 16 січня», які в результаті не стабілізували і так складну ситуацію в державі, а навпаки викликали хвилю ще більшого незадоволення в суспільстві.

Однак, наявні проблеми законодавчого процесу та недоліки законодавства не є підставою для порушення принципу законності,

посилаючись на принцип доцільності. Звичайно, в окремих випадках дотримання застарілих юридичних приписів може викликати негативні наслідки, проте повсюдний відступ від вимог законності тягне за собою хаос у правовому регулюванні. Допущення порушення вимог законності неминуче веде до виправдання випадків свавілля [4, с. 66].

Що стосується другого аспекту співвідношення, то слід зазначити наступне: відповідно до статті 19 Конституції України «Органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України». Поряд з цим, досить багато положень нормативно-правових актів, в тому числі КК України, сконструйовані таким чином, що їх застосування неможливо без розсуду та тлумачення: коли є певні межі в рамках одного рішення, можливість вибору одного рішення з декількох можливих, можливість як застосувати норму, так і утриматися від застосування (наприклад, при призначені покарання, при застосуванні дискреційних видів звільнення від кримінальної відповідальності або покарання та його відбування та ін.). Правозастосувач повинен у межах змісту норми обрати таке рішення, яке найбільш повно відображатиме зміст закону та його ціль. Тобто принцип доцільності обмежений тими рамками, які встановлені законом.

Співвідношення принципу доцільності та принципу законності кримінального права дозволяє зробити висновок, що законність це непорушна вимога. Принцип доцільності, як у правотворчій діяльності, так і у правозастосовчій діяльності може мати місце лише в тому випадку, коли він не суперечить принципу законності. Поряд з цим без врахування принципу доцільності кримінальне законодавство не відповідатиме потребам суспільства, а прийняті рішення не досягатимуть цілей, які перед ними стоять. Тому в кожному конкретному випадку, в рамках закону, необхідно обрати такий шлях здійснення правотворчої та правозастосовчої діяльності, який сприяв би досягненню цілей кримінального права та обов'язково враховував закономірності розвитку суспільства і держави та конкретні життєві обставини.

Література

1. Хлопчик О. В. Категорії «ціль» та «доцільність» в кримінальному праві України / О. В. Хлопчик // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: «Юриспруденція». – 2014. – № 9-2. – С. 91-94.

2. Сабитов Т. Р. Уголовно-правовые принципы: методы познания, сущность и содержание / Т. Р. Сабитов. – М.: Юрлитинформ, 2012. – 192 с.

3. Теория государства и права: Учебник для вузов / Под ред. проф. В. М. Корельского и проф. В. Д. Перевалова. – 2-е изд., изм. и доп. – М.: Издательство «НОРМА», 2002. – 616 с.

4. Бернацкий Г. Г. Законность и целесообразность в конституционной юстиции Российской Федерации (теоретический аспект) / Г. Г. Бернацкий // Ученые записки юридического факультета. – Вып. 4. – СПб, 2005. – С. 65-71.

УДК 343.35

Попович В. П., к.ю.н.,
Головне науково-експертне управління
Апарату Верховної Ради України, м. Київ, Україна

ОКРЕМІ ПРОБЛЕМИ ВСТАНОВЛЕННЯ КРИМІНАЛЬНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ДЕКЛАРУВАННЯ НЕДОСТОВІРНОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Протягом останніх років Верховною Радою України було ухвалено чотири закони у сфері боротьби з корупцією, кожен наступний із яких скасовував попередній. Апогеєм такої «законодавчої активності» стало ухвалення Верховною Радою 14 жовтня 2014 року нового Закону, який дістав назву «Про запобігання корупції» (далі – Закон) [1] та має бути введений в дію 26 квітня 2015 року [2].

Одночасно із введенням його в дію, набувають чинності зміни до Кримінального кодексу України (далі – КК), про які йдеться у п.п. 3 п. 5 Прикінцевих положень вказаного Закону. Зокрема, КК доповнюється новою статтею 366-1, у якій встановлюється кримінальна відповідальність за подання суб’єктом декларування завідомо недостовірних відомостей у декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, передбаченої Законом України «Про запобігання корупції», або умисне неподання суб’єктом декларування зазначеної декларації. При цьому вказані діяння будуть каратися позбавленням волі на строк до двох років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

Такі законодавчі зміни, на наш погляд, є дещо дискусійними, з огляду на таке.

Перш за все, звертаємо увагу, що у розділі VII Закону передбачено порядок здійснення фінансового контролю, який, зокрема, полягає в зобов’язанні суб’єктів декларування (особи, зазначені у п. 1, п.п. «а» п. 2 ч. 1 ст. 3 цього Закону), щорічно до 1 квітня подавати шляхом заповнення на офіційному веб-сайті Національного агентства з питань запобігання корупції декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування (далі – декларація), за минулий рік за формою, що визначається Національним агентством.

Відповідно до вимог ч. 1 ст. 46 Закону у декларації будуть зазначатися відомості про: об’єкти нерухомості, а також цінне рухоме майно, вартість якого